

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI O'ZBEKISTON
DAVLAT SAN'AT VA MADANIYAT INSTITUTI**

I.I. Yuldashev

202_ - yil «14» 12

"KELISHILDI"

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi

Ro'yxatga olindi: № BD-5152000-3.02

202_ - yil «16» 10

AKTYORLIK MAHORATI VA REJISSURA ASOSLARI

FAN DASTURI

Bilim sohasi: 100 000- Gumanitar soha
Ta'lim sohasi: 150 000 - San'at
Ta'lim yo'nalishlari: 5152000 – Grim san'ati

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 201_ yil "___" ___dagi "___"-sonli buyrug'ining ___-ilovasi bilan fan dasturi ro'yxati tasdiqlangan.

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 201_ yil "___" ___dagi "___"-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan.

Fan dasturi O'zbekiston davlat san'at va madaniyat institutida ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

Sh.Muhammadiyev O'zDSMI, "Musiqali, dramatik teatr va kino san'ati" kafedrasi mudiri v.b

X.N.Qobilov O'zDSMI, "Musiqali, dramatik teatr va kino san'ati" kafedrasi dotsent v.b.

Taqrizchilar:

F.Ma'sudov O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan artist, O'zbek davlat milliy akademik drama teatri direktori. (kadrlar buyurtmachisi).

J. Maximudov O'zbekistonda xizmat ko'rsatgan san'at arbobi, O'zDSMI professori

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek "Biz uchun o'z dolzarbligi va ahamiyatini hech achon yo'qotmaydigan yana bir masala, bu – farzandlarimizni mustaqil fikrli, zamonaviy bilim va kasb-hunarlarni egallagan, mustahkam hayotiy pozitsiyaga ega, chinakkam vatanparvar insonlar sifatida tarbiyalash vazifasidir". Shu munosabati bilan aktyorlik mahorati fanidan tayyorlangan mazkur namunaviy dastur o'z ichiga barcha zamonaviy bilim va ko'nikmalarni mujassam etmog'i, yosh grimyorlarni tarbiyalashda dasturul amal bo'lmog'i lozimdir.

San'at va adabiyotning jamiyatdagi asosiy o'rni va xususiyatlarini inobatga olgan holda, san'at sohasidagi yosh mutaxassislarni tarbiyalash, muxim axamiyatga egadir.

Milliy teatr maktabi bu borada qo'lga kiritgan yutuqlarini avaylab- asrab ularga ijodiy yondoshgan holda, kelajakda teatr san'atini yanada yuqori pog'onalarga ko'tarishga qodir mutaxassislarni tarbiyalab chiqarishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsad – grimyorlarni aktyorlik san'ati va rejissura asoslarining barcha jabhalarida yuqori malakali kadrlar yetishtirish; talabalarning ijtimoiy-siyosiy jarayonlarda ro'y berayotgan voqea va hodisalarni to'g'ri anglashi va sahnaviy makonda uni to'g'ri talqin qila olish; teatr va kino san'atida aktyorlik maxorati va rejissura asoslarining ilg'or tajribalariga tayangan holda mavjud o'zbek milliy teatri maktabini takomillashtirish va davom ettirish; teatr va kino san'ati qonuniyatlarini his qilishi, rang-barang xarakterdagi obrazlar psixologiyasini chuqur tushuna bilish qobiliyatini tarbiyalash; aktyor va rejissyorlik san'ati sohasi bo'yicha ko'nikma va malakasini shakllantirish.

Fanning vazifasi - o'quv jarayonida sahnada tabiiy holatni yaratish, oddiylikdan asta-sekin murakkablikga o'tish, muallif tomonidan berilgan shart-

sharoitda yashash, ertak, tarixiy, fojeaviy, komediya, vodevil kabi turli janrlarga murojaat qilinish, girm orqali aktyorni timsol qiyofasida qayta gavdalanishi, ham ichki, ham tashqi holat va xususiyatlarini yarata olishlik, diplom spektakli tayyorlash va katta sahnada ko'rsatish, barcha o'zlashtirgan ijro usullarini namoyish etish.

"Aktyorlik mahorati va rejissura asoslari" o'quv fani o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr: "Aktyorlik mahorati va rejissura asoslari" asoslari; aktyorlik treningi; K.S.Stanislavskiy sistemasining aktyorlik mahoratiga ta'siri; xarakter va xarakterlilik; teatr va kino san'atining sintetik tabiati; aktyorning rol ustida ishlash uslubiyoti; milliy aktyorlik san'ati taraqqiyotining tarixiy bosqichlari; ijod psixologiyasi; aktyorlik san'atining maktab va yo'nalishlari;

Fan bo'yicha talabalarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar qo'yiladi. **Talaba:**

Aktyorlik mahorati va rejissura asoslari va taraqqiyot bosqichlari; aktyor ijodi va tabiatining o'ziga xosligi; mashhur aktyorlar ijodiy faoliyati, aktyor va rejissyor kasbining ijtimoiy mohiyati **haqida tasavvurga ega bo'lishi;**

jahon va o'zbek aktyorlik san'atining maktab va yo'nalishlarini, aktyorlik ijrosini, aktyorning o'z ustida ishlash tizimini; aktyorning rol ustida ishlash uslubiyotini; aktyor etikasini; sahna madaniyatini; kechinma san'atini; teatr san'atini, teatr janrlarini, teatrdan obraz yaratish uslubiyotini, xarakter va xarakterlilikni; tempo-ritmni; ijod psixologiyasini **bilishi va ulardan foydalana olishi;**

berilgan rolning ichki va tashqi ko'rinishlarini his qilish; rol maqsadi va g'oyasini ochib berish; sahnaviy hamkor bilan ishlash; asar mavzusi va g'oyasini ijroda ochish; o'zini obraz qiyofasida tutish; psixologik kechinmali obrazlar yaratish; kulguli fe'l-atvorli obrazlar yaratish; sahnaviy hamroh bilan muloqatga kirishish; sahnaviy muhit haqiqatini yaratish; shart-sharoitga mos tabiiy harakat

qilish; asar g'oyasini tomoshabinga yetkazish; har safar o'ziga xos obraz yaratish; diplom spektakllarida rol ijro qilish; tomoshabin bilan muloqotdan so'ng o'z ijrosini tahlil qila bilish **ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.**

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy va yakka mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Aktyorlik mahorati va rejissura asoslari haqida tushuncha.
2. Aktyorlik san'ati turlari-amaliy taxlil.
3. Rejissura asoslari
4. Aktyorlik mahorat va rejissurada badiiy did va etik madaniyatni rivojlantirish; musiqiy trening-mashqlar (konsertmeyster va xormeyster bilan hamkorlikda).
5. Diqqat; musiqiy trening-mashqlar (konsertmeyster va xormeyster bilan hamkorlikda).
6. Tasavvur va fantaziyaning rivojlantirish; amaliy tahlil va musiqiy trening-mashqlar.
7. Musiqiy tempo-ritm (sur'at va marom); musiqiy treninglar.
8. Saxnaviy-timsoliy ko'rish; mashqlar.
9. Musiqi jo'rligida muskullar erkinligiga erishish – musiqiy mashqlar.
10. Buyumsiz psixo-fizik xatti-xarakat; amaliy taxlil va musiqiy mashqlar.
11. Eshitish, ko'rish, xis qilish, sezish xotirasi ta'm bilish – mashq va etyudlar.
12. Kuzatuvlar; amaliy taxlil.
13. Rejissura turlari
14. Sahnaviy ishonch, sehrli "agarda", berilgan shart-sharoit.
15. Munosabat va faktlarni baholash. Mashqlar ustida.
16. Sahnada mashq va etyudlarni organik (tabiiy) ravishda ijro etish; mashqlar.
17. Sahnada xissiy, xotiraviy diqqat va tafakkur.
18. Psixo-fizik jarayonda.
19. Mashqlarda partnyorga nisbatan munosabatning o'zgarishi. muloqat, o'zaro xatti-xarakat jarayonida xis qilish va fikrlar almashinuvi.
20. Rejissyor nuqtai nazaridan etyudga yondashuv.
21. Etyudlar va musiqiy etyudlarga mavzu tanlash.

22. Etyudlar va musiqiy etyudlar taxlili.
23. Sahnada musiqiy muloqot.
24. So'zning tabiiy tug'ilishi.
25. Sahnada atmosfera yaratish.
26. Sahnada o'zaro munosabatlar.
27. Ta'sir etish va ta'sirlanish kuchi.
28. Organika uchun so'zsiz xatti-xarakat.
29. Xatti-harakat qilish jarayonida moslamalar.
30. Xorij rejissura maktablari bilan amaliy tanishuv (vidyo tahlil va spektakillar ko'rish orqali).
31. So'zsiz harakat va pantomima.
32. Oliy-oliy maqsadni o'zlashtirish.
33. Voqea va yetakchi xatti-xarakat.
34. Aktyorning gavdasining musiqaga mos harakatlanishi.
35. Badiha, hozirjavoblik, to'qima.
36. Etyud; aktyorlik mahoratining barcha unsurlarini qo'llagan xolda jonli xatti-harakat.
37. Etyuddan parchaga o'tish jarayoni.
38. Badiiy adabiyotlar bo'yicha parchalar ustida ishlash.
39. Muallif tomonidan berilgan shart-sharoit doiralarni xatti-harakatlar orqali o'zlashtirish.
40. Avtor so'zini o'zlashtirish, tub ma'nosiga yetib borish.
41. Berilgan shart sharoitda "Men".
42. So'z ustida ishlash jarayoni.
43. Sistemasiining usul va tizimini musiqiy parchalarda qo'llash.
44. Asar mazmuni va fabulasi.
45. Rolning oliy maqsadi.
46. Dramaturgiya ustida ish.
47. To'qnashuv (konflikt).
48. Rol ustida ishlash.

49. Oliy maqsad va yetakchi xatti-xarakat.

50. Spektakl badiiy yahlitligi.

Amaliy mashg'ulotlar ijodiy ustaxonasida, maxsus qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga o'tkazilishi lozim. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Aktyorlik mahorati va rejissura asoslari haqida tushuncha.
2. Aktyorlik san'ati turlari-amaliy taxlil.
3. Rejissura asoslari
4. Aktyorlik mahorat va rejissurada badiiy did va etik madaniyatni rivojlantirish; musiqiy trening-mashqlar (konsertmeyster va xormeyster bilan hamkorlikda).
5. Diqqat; musiqiy trening-mashqlar (konsertmeyster va xormeyster bilan hamkorlikda).
6. Tasavvur va fantaziyani rivojlantirish; amaliy tahlil va musiqiy trening-mashqlar.
7. Musiqiy tempo-ritm (sur'at va marom); musiqiy treninglar.
8. Saxnaviy-timsoliy ko'rish; mashqlar.
9. Musiqa jo'rligida muskullar erkinligiga erishish – musiqiy mashqlar.
10. Buyumsiz psixo-fizik xatti-xarakat; amaliy taxlil va musiqiy mashqlar.
11. Eshitish, ko'rish, xis qilish, sezish xotirasi ta'm bilish – mashq va etyudlar.
12. Kuzatuvlar; amaliy taxlil.
13. Rejissura turlari
14. Sahnaviy ishonch, sehrli "agarda", berilgan shart-sharoit.
15. Munosabat va faktlarni baholash. Mashqlar ustida.
16. Sahnada mashq va etyudlarni organik (tabiiy) ravishda ijro etish; mashqlar.
17. Sahnada xissiy, xotiraviy diqqat va tafakkur.
18. Psixo-fizik jarayonda.

19. Mashqlarda partnyorga nisbatan munosabatning o'zgarishi. muloqat, o'zaro xatti-xarakat jarayonida xis qilish va fikrlar almashinuvi.
20. Rejissyor nuqtai nazaridan etyudga yondashuv.
21. Etyudlar va musiqiy etyudlarga mavzu tanlash.
22. Etyudlar va musiqiy etyudlar taxlili.
23. Sahnada musiqiy muloqot.
24. So'zning tabiiy tug'ilishi.
25. Sahnada atmosfera yaratishi.
26. Sahnada o'zaro munosabatlar.
27. Ta'sir etish va ta'sirlanish kuchi.
28. Organika uchun so'zsiz xatti-xarakat.
29. Xatti-harakat qilish jarayonida moslamalar.
30. Xorij rejissura maktablari bilan amaliy tanishuv (vidyo tahlil va spektakllar ko'rish orqali).
31. So'zsiz harakat va pantomima.
32. Oliy-oliy maqsadni o'zlashtirish.
33. Voqea va yetakchi xatti-xarakat.
34. Aktyorning gavdasining musiqaga mos harakatlanishi.
35. Badiha, hozirjavoblik, to'qima.
36. Etyud; aktyorlik mahoratining barcha unsurlarini qo'llagan xolda jonli xatti-harakat.
37. Etyuddan parchaga o'tish jarayoni.
38. Badiiy adabiyotlar bo'yicha parchalar ustida ishlash.
39. Muallif tomonidan berilgan shart-sharoit doiralarni xatti-harakatlar orqali o'zlashtirish.
40. Avtor so'zini o'zlashtirish, tub ma'nosiga yetib borish.
41. Berilgan shart sharoitda "Men".
42. So'z ustida ishlash jarayoni.
43. Sistemasiining usul va tizimini musiqiy parchalarda qo'llash.
44. Asar mazmuni va fabulasi.

45. Rolning oliy maqsadi.
46. Dramaturgiya ustida ish.
47. To'qnashuv (konflikt).
48. Rol ustida ishlash.
49. Oliy maqsad va yetakchi xatti-xarakat.
50. Spektakl badiiy yahlitligi.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan ijodiy ko'riklar o'tkaziladi va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

Fan bo'yicha kurs ishi. "Aktyorlik mahorati va rejissura asoslari" fani bo'yicha kurs ishlarida asosan amaliy mashg'ulotlar, ya'ni rejissyorlarni yoki aktyorlarni diplom spektakllarda grim orqali turli xarakterga ega bo'lgan rollar yaratadi. Diplom spektakl professional talablardan kelib chiqib, katta sahnada ishlashni nazarda tutgan va unda aktyorning ifodaviy vositalarni katta sahna qonun-qoidalariga bo'yinsindirish bo'yicha ish olib boriladi va quyidagi talablarga rioya etishlik talab qilinadi. Kurs va diplom ishlari yuksak badiiy saviyaga ega bo'lgan adabiy va dramatik asarlar asosida olib borilishi tavsiya etiladi. Spektakllar umuminsoniy qadriyatlar, xalqimizning ma'naviy-ma'rifiy boyligini tarannum etuvchi, umumbashariy muammolarni aks ettiruvchi mavzularga bag'ishlanishi kerak.

V. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari Asosiy adabiyotlar:

1. Abdullayeva M. "Dramatik teatr va kinoda aktyorlik mahorati" – "Tafakkur qanoti" nashriyoti-T.: 2014.
2. Djon Benedikt. "Aktyorning o'z ustida ishlashi"(K.S.Stanislavskiy)- 2-qism. Routledge .2008.
3. Lenard Petit "For the Actor" ("Aktyor texnikasi")- Taylor & Francis, 2009.
4. Maxmudov J. Maxmudova X."Aktyorlik mahorati". T.:Lesson Press" nashriyoti, 2016y.

5. Stanislavskiy K.S. "Aktyorning o'z ustida ishlashi". T.Xo'jayev tarjimasi.– T.: (qayta nashr) Badiiy adabiyot, 2010.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. //Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.
2. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. 2017 yil
3. Mirziyoyev SH.M.Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash-yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. 2017 yil
4. Mirziyoyev SH.M. Erkin va faravon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda quramiz.2017 yil
5. 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha HARAKATLAR STRATEGIYASI.
6. To'laxo'jayeva M.T-"Teatr tanqidchiligi"- "San'at" jurnali nashriyoti; T:,2015.
7. Qodirov R."Rejissura asoslari" monografiya-"Navro'z" nashriyoti-T:2015.

Internet saytlari

1. Ziyonet – O'zbekiston ta'lim portali
2. www.teatr.uz – O'zbek Milliy Akademik drama teatri portali
3. www.sanatim.uz – Milliy madaniyat va san'at portali
4. www.natlib.uz – O'zbekiston Milliy kutubxonasi portal
5. www.teatr-stanislavsky.ru – K.S.Stanislavskiy nomidagi dramatik teatr portali
6. www.teatr-estrada.ru – Moskva davlat estrada teatri portali